

УДК 130.2
UDC 130.2

МЕДІАОСВІТА ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Доброносова Ю.Д., кандидат філософських наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

MEDIA EDUCATION AS A PRODUCTIVE FACTOR OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Dobronosova Yu.D., Ph.D., National Transport University, Kyiv, Ukraine

МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ КАК ПРОДУКТИВНЫЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Доброносова Ю.Д., кандидат философских наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних технологій, цифрових медіа і медіамереж на початку 21 століття суттєво впливає на життя соціуму, професійну діяльність і повсякденне спілкування людей, пізнання ними світу і самих себе, спричиняє якісні зміни у масовій комунікації. Водночас у глобалізованому світі поширюється новітня інформаційна і медіакомунікативна нерівність як серед громадян різних країн, так і серед громадян однієї країни, що часто пов'язане із низьким рівнем медіаграмотності і недостатнім рівнем розвитку такого важливого напрямку освіти як медіаосвіта. Сучасний соціум є суспільством глобальної медіакультури, тому проблеми медіавпливів на особистість та освітніх реформ належать до актуальних питань, адже без розвитку медіаосвіти в університетській освіті практика її реформ відставатиме від розвитку медіакультури, що в свою чергу не дозволить вповні реалізувати її можливості. На особливу увагу заслуговує і реалізація медіаосвітнього потенціалу під час підготовки фахівців першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальностей, пов'язаних із транспортними технологіями, управлінням, економічною діяльністю, технікою у галузі транспорту. Протягом більше десяти років у вітчизняній системі освіти спостерігається акцентування переважно на медіаосвіті фахівців з масової комунікації, медіатехнологій і медіакомунікацій, педагогів і психологів, журналістів і професіоналів з реклами, натомість медіаосвітній потенціал вищої освіти майбутніх професіоналів інших важливих галузей, в тому числі і транспортної, не використовується. Таким чином перед нами постає проблема розкриття сенсу медіаосвіти у вищій освіті загалом та виявлення продуктивного потенціалу медіаосвіти під час підготовки фахівців у вітчизняних технічних університетах.

Об'єктом дослідження виступає медіаосвіта як важливий напрям сучасної освіти і чинник її продуктивного розвитку, предметом – становлення медіаосвіти в Україні та перспективи розвитку медіаосвіти у вищій школі. Перед нами постає мета проаналізувати становлення медіаосвіти в Україні та перспективи її розвитку у вищій школі в контексті медіаосвітніх реформ. Реалізація мети передбачає з'ясування причин суперечливості становлення медіаосвіти в Україні та визначення перспектив її розвитку у сучасному технічному університеті. Теоретичне значення дослідження пов'язане із тим, що здійснений аналіз дозволить виділити продуктивні ідеї у різних вітчизняних моделях медіаосвіти, позначити чинники її розвитку в університетській освіті. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для розвитку медіаосвіти у вітчизняному освітньому просторі загалом і в сучасному технічному університеті зокрема.

Осмилення і практичне впровадження медіаосвіти в Україні розпочалося на межі 20-21 століть, але систематична робота триває ледь більше десятиліття, а характерною особливістю вітчизняної ситуації є те, що аналіз сутності і методологічних засад медіаосвіти розвивається одночасно із розвитком міждисциплінарного, соціологічного, філософського осмилення медіа, мас-медіа і цифрової медіа-техніки. Однак проблема становлення медіаосвіти досі ще не здобула належної уваги з боку філософії, соціології та інших суспільних наук. Поставлена нами мета потребує об'єднання двох річищ осягнення: річища філософського і міждисциплінарного розуміння медіа та річища осмилення становлення тих аспектів медіаосвіти, котрі дозволять визначити медіаосвітній потенціал вищої освіти в технічному університеті. Саме другий напрям досліджень

поки що недостатньо розроблений і представлений переважно оглядовими роботами із осмисленням існуючих у світі моделей медіаосвіти або аналізом вітчизняних експериментів у сфері шкільної медіаосвіти. Нині маємо дослідження переважно з педагогіки, адже медіаосвіта, медіа педагогіка і медіадидактика є трендами у педагогічній науці, тому для осмислення рівня розвитку медіаосвіти в Україні не можна оминати увагою роботи Олексія Барішпольця [3], Любові Найдьонові [11], Катерини Стецюри [14], Людмили Харлаш [17], праці з медіадидактики Ганни Онкович [12], роботи з осмисленням різних аспектів медіакультури Сергія Довгаля [7], Миколи Слюсаревського [13], дослідження медіаперцептивної комунікації Наталії Череповської [18] і розробки з соціальної візуалістики Катерини Батаєвої [2]. Для розуміння неоднозначності трактувань сутності медіаосвіти і виявлення проблем, котрі є типовими для її становлення, показовими є ідеї, представлені в оглядових студіях російського вченого Александра Фьодорова [15], збірниках матеріалів наукових зібрань і результати досліджень зі стану впровадження медіаосвіти, порівняльні студії з розвитку медіаосвіти в різних країнах [16; 20], міжнародні документи, присвячені розумінню її сутності [19].

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження є концепції представників філософії масових комунікацій, філософії медіа, філософської антропології, філософії техніки другої половини 20 – початку 21 століття. Аналіз сутності медіаосвітніх реформ у вищій школі спиратиметься не лише на метод критичного дискурс-аналізу, ретроспективного і перспективного аналізу медіакультури і моделей медіаосвіти, методи соціо-культурної герменевтики, але й на методологічні підходи теоретиків медіа, представників філософії медіа і філософії культури – Маршалла Мак-Люена, Фрідріха Кіттлера, Лева Мановича, Вілема Флюссера, Дітмара Кампера, Юргена Габермаса, Нікласа Лумана, Жана Бодріяра, Лідії Стародубцевої, Ольги Бурової, Катерини Батаєвої.

Медіаосвіта є одним із чинників свідомої, активної і творчої адаптації особистості до особливостей медіакультури та до новітньої складності дійсності загалом, а медіаграмотність є вирішальною характеристикою сучасної людини, адже від медіакомпетентності громадян багато в чому залежатиме успіх України у 21 столітті як столітті наукомістких технологій. Як зазначається у Аналітичній записці, присвяченій медіаосвіті [10], відділу гуманітарної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень, необхідність впровадження медіаосвіти в Україні визначається кількома групами чинників: прискоренням змін у національній та глобальній економіці, європейськими імперативами розвитку української системи освіти та необхідністю ефективно протидіяти інформаційній агресії як складовій гібридної війни, що ведеться проти України. Впровадження медіаосвіти в освітній вітчизняний процес відбувається зі значним відставанням від її розвитку у більшості країн Європи і Північної Америки, в яких у 1980-х роках вже існувала традиція досліджень медіа в контексті соціально-філософського, філософсько-антропологічного і культурно-антропологічного пізнання, і вони були включені в тому числі і до змісту філософських курсів під час підготовки фахівців управлінської, юридичної, інженерної, економічної сфер. Подібний вітчизняний філософський дискурс медіа існує у кращому разі ледь два десятиліття, а про включення його наукових досягнень до змісту університетських курсів йдеться не часто. Західна медіаосвіта активно використовувала і використовує не лише здобутки досліджень масової комунікації, психології чи педагогіки, але й результати філософського осмислення медіа передусім як машин зі створення смислів, що з одного боку відкривало ширший горизонт для медіаосвіти в межах підготовки студентів різних спеціальностей, а з іншого – дозволяло освіті відповідати на виклики сучасного світу і сучасної медіакультури. Проте у вітчизняному освітньому просторі під час викладання соціо-гуманітарних дисциплін у технічних університетах часто не використовується навіть наявний потенціал вітчизняної філософії, психології, соціології в осягненні медіа.

Виявлення перспектив виходу із такої ситуації потребує від нас передусім акцентування на розумінні сутності медіаосвіти, і хоча сам цей термін потрапив до широкого вжитку у 1980-х роках з подачі ЮНЕСКО, медіаосвіта на момент його появи розвивалася у Великій Британії, Канаді, Німеччині, Франції. З самого зародження вона була пов'язана із усіма видами і поколіннями медіа і рекомендувалася для впровадження як у національні навчальні плани, так і в систему позитивної освіти. Важливою була і є установка на те, що медіаосвіта не обмежується формальними рамками рівнів освіти і має супроводжувати розвиток особистості різного віку. У статті, присвяченій впровадженню медіаосвіти в університетській освіті, В. Бакіров і Л. Стародубцева [1, с. 30-32] наголошують, що медіаосвіта є старшою за спроби її поіменувати, тому нині існують три значення медіаосвіти, які конкурують одне із одним, отже, медіаосвітою в найширшому сенсі можна назвати 1) освітню діяльність, спрямовану на поширення знань про медіаефекти і медіаманіпуляції, від чого треба відокремити класичного суб'єкта; 2) медіатизацію освітнього процесу через впровадження нових медіатехнологій і використання нових інформаційно-комунікативних платформ;

3) спеціалізовану освіту у сфері теорії, історії і практики різноманітних медіа, націленою на формування медіафахівців нового типу. Найбільших результатів у впровадженні медіаосвіти на перше десятиліття 21 століття досягли Велика Британія, Німеччина, Канада, Швеція. Оригінальним прикладом може слугувати і включення медіаосвіти осіб різного віку до загальнодержавної стратегії розвитку Фінляндії. Отже, медіаосвіта протягом кількох десятиліть визначається на міжнародному рівні як пріоритетна галузь культури і освіти, але її варто відрізнити від використання медіа як допоміжних засобів під час викладання різних дисциплін. Важливою буде теза про те, що медіа не відображають реальність, а репрезентують її, тому головною метою постає денатуралізація медіа, і установка на те, що головним завданням медіаосвіти як частини основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження і права на інформацію є не критичне розуміння, а критична автономія особистості.

В ухваленій 2010 року Постановою Національної академії педагогічних наук Концепції впровадження медіаосвіти [8] остання трактується як частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікативних технологій. Медіаграмотність у Концепції інтерпретується як рівень медіакультури, що стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відрізнити реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують. Завершитися масове впровадження концепції має до 2020 року, а до 2016 року триває її експериментальний етап (в ньому беруть участь 120 шкіл із різних областей України, викладається курс «Медіакультура» для учнів 10 класу). У рамках експерименту віддано пріоритет започаткуванню практики шкільної медіаосвіти (її проголошено головною інтеграційною ланкою формування цілісної системи медіаосвіти), забезпеченню медіаосвіти у вищій школі, врахуванню завдань медіаосвіти в ході здійснення освітніх реформ і плануванню відповідних бюджетних асигнувань та ініціювання громадської підтримки медіаосвітнього руху, в тому числі міжнародної співпраці. Нині впровадження медіаосвіти в Україні демонструє розмаїття підходів і низку суперечностей, але помітні позитивні результати і пошкваллення роботи в царині практичної роботи з медіаосвіти шкільних педагогів. За словами Л. Найдьонові головною ідеєю, на яку спирається медіаосвіта є розуміння того, що вплив медіа опосередкований спілкуванням суб'єкта із найближчим оточенням, тому її мета полягає «у створенні середовища розвивального спілкування щодо медіапрактик, у допомозі в організації спільного досвіду медіаторчості і здійсненні його рефлексії» [11, с. 78], і головним підсумком вже першого, підготовчого, етапу експерименту з впровадження медіаосвіти стало формування соціальної мережі як основи нової фахової спільноти медіаосвітян.

Передумови для розвитку медіаосвіти в Україні існували за десятиліття до ухвалення згаданої концепції. Наприклад, Інститут Екології масової інформації ентузіасти-вчені створили ще у червні 1999 року у Львівському національному університеті ім. Івана Франка, і в діяльності його до сьогоднішнього часу помітні три напрямки: медіафілософський, медіакритичний і медіаосвітній, хоча його активність була і є спрямованою передусім на підготовку медіафахівців. У Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна кафедра медіакомунікацій відкрилася за десять років, у 2009-му році, коли там започаткували відповідну експериментальну магістерську програму. Медіаосвітні курси нині читаються у десятках українських вищих навчальних закладів, але їх аудиторією є переважно майбутні фахівці з масових комунікацій, журналісти, педагоги; в Інституті соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України існує лабораторія психології масової комунікації та медіаосвіти.

Проведене ГО «Європейська дослідницька асоціація» за підтримки Internews Network комплексне дослідження «Впровадження медіаосвіти та медіаграмотності в загальноосвітніх школах України» [4], метою якого було оцінити ефективність та досвід впровадження медіаосвіти в загальноосвітніх школах у різних регіонах України, засвідчило, що все це є можливим завдяки вдалому поєднанню зусиль Академії української преси та Інституту соціальної та політичної психології Академії педагогічних наук України. Результати дослідження показали [9], що поширення експерименту одночасно на національному і регіональному рівнях є підтвердженням того, що медіаосвіта починає виходити за рамки початкового експерименту, але, на думку дослідників, можна забезпечити повноцінний перехід від експерименту до широкого впровадження медіаосвіти, якщо

перейти до навчання з медіаосвіти майбутніх вчителів і включити курс медіаосвіти до обов'язкової програми навчання студентів педагогічних коледжів і університетів.

Досягнення з впровадження різних моделей медіаосвіти із залученням ініціатив різних наукових осередків, громадських організацій і освітніх закладів відображаються у студіях із порівняння рівня її розвитку в Україні, Росії і Польщі [16, с. 298-307], проте фіксується і низка факторів, що гальмують такий розвиток, в тому числі і інертність керівництва вищих навчальних закладів у впровадженні медіа освітніх курсів, і недостатня кількість підготовлених медіа педагогів. У згадуваній нами аналітичній записці, присвяченій медіаосвіті, Національного інституту стратегічних досліджень [10], серед чинників, які заважають її розвитку названо наявність численних і часто взаємно конкурентних концепцій медіаосвіти і медіаграмотності, інерція системи освіти, ризик зведення медіаосвіти у шкільній освіті до вивчення основ журналістики чи засад політичної медіа критики, швидкі темпи розвитку нових медіа. На сьогодні сформувалися регіональні осередки медіаосвіти, представлені київською медіадидактикою, львівською медіаекологією, маріупольською медіакритикою. В аналізі В. Бакірова і Л. Стародубцевої [1] їх названо просвітницьким проектом медіаосвіти і протиставлено альтернативній медіаосвітній моделі, котра впроваджувалася в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, базувалася на естетичній складовій медіа і візуальних комунікацій і стала основою розробки концепції магістерської програми, втілення якої почалося у травні 2009 року, коли в університеті з'явилася спеціальність «Медіакомунікації» кваліфікаційного рівня «магістр», і на кафедрі медіа комунікацій, було створено дослідницький Центр медіакомунікацій і візуальних досліджень, що передбачало міжкафедральну і міжвузівську співпрацю – у результаті постала названа самими її творцями альтернативна креативна медіаосвітня модель, що спирається на міждисциплінарні студії медіа.

Таким чином, незважаючи на те, що маємо низку здобутків, помітні і суперечності у впровадженні медіаосвіти, недостатня координація між шкільною медіаосвітою та медіаосвітою у вищій школі, значний зсув в теоретичному осмисленні медіаосвіти в бік педагогіки і психології, а також бажання створити своєрідний центр управління нею в якості галузевого міністерства, котре не надто налаштоване це здійснювати. Головні цілі медіаосвіти вітчизняними теоретиками і практиками визначаються по-різному – це і розвиток теоретичних концепцій медіа, і розвиток синтезу медіаосвіти та журналістики, і розвиток медійної екології, що опікується захистом від шкідливих медійних впливів, і розвиток соціокультурної моделі медіаосвіти, і розвиток естетичного сприйняття і смаку, і нарешті – розвиток критичного мислення аудиторії на медійному матеріалі та розвиток практичних вмінь оперування медіа технікою і розвиток медіатворчості. У вищій школі пріоритетним напрямком є присутність медіаосвітніх курсів у вищих педагогічних навчальних закладах. (Тут помітне слідування зразкам, що існують у Російській Федерації, хоча потенціал ширшого і продуктивнішого, розуміння медіаосвіти у вищій школі на вітчизняних теренах існує, але не реалізується достатньо).

Не можна не помітити і значне переважання у вітчизняному досвіді саме шкільної медіаосвіти і відсування на другий план медіаосвіти у вищій школі. Занедбаніми напрямками розвитку є медіаосвіта дорослих різних вікових груп, створення медіа-арт-центрів, використання медіаосвітнього потенціалу медіамистецтва і впровадження публічних медіаосвітніх лекторіїв. Недостатньо реалізується і медіаосвітній потенціал філософських дисциплін, котрі викладаються студентам технічних, економічних або управлінських спеціальностей (виключення становлять лише фахівці з комп'ютерних наук). Під час проведеного аналізу перспектив розвитку філософських досліджень медіа в українському контексті ми вже вказували [5, с. 44], що серед розмаїття вітчизняних міждисциплінарних підходів до медіа особливий потенціал мають філософські дослідження мас-медіа, авторські концептуальні підходи, що виникли на перехресті філософської антропології, епістемології, онтології, феноменології з вивченням різних типів медіа і медіальності та дослідження медіа мистецтва – у них присутня не проста рецепція західних теорій, а спроби створення власних концепцій, і саме вони можуть стати основою медіаосвіти із філософською і міждисциплінарною домінантою, запроваджуваної у вищій школі.

Нині поки що малорозвиненим напрямом є і медіаосвіта самих викладачів вищої школи в тому числі і викладачів технічних університетів, що створює підстави для виникнення у майбутньому прірви між рівнями медіаграмотності викладачів і студентів, що значно гальмуватиме як медіаосвітні реформи, так і функціонування системи університетської освіти загалом. Це особливо загрозливо з огляду на те, що на початку 21 століття інформаційно-глобалізаційні процеси пронизують усі сфери життєдіяльності особи, потужно впливають на її духовне життя, котре розгортається у просторі комунікації із іншими. Сучасне суспільство передусім як суспільство інформаційне постає перед

нами як простір культури різноманітних медіа або медіапростір, основою якого є мультимедійність, позначена розмаїттям способів медіації, що зачіпають різні пізнавальні здатності людини. Існування окремої особистості є співіснуванням із іншими, адже її потенціал розкривається у комунікативній сфері. Але окрім звичного живого спілкування поширюється і кіберкомунікація, котра має низку особливостей і медіакомпетентна особистість має бути свідомою щодо них. Нові цифрові медіа є не лише мітками розвитку інформаційної доби, вони співмірні із характеристиками постмодерної культури, в якій і розгортається розвиток сучасної освіти. Це є джерелом нових можливостей, і водночас – підставою для появи нових небезпек, ризиків і викликів.

Для розуміння сутності медіаосвітніх реформ важливим є і те, що медіакультура постає як явище поліфункціональне, вона здатна розширити кордони досвіду індивіда, виступає важливим посередником між різними структурами соціуму, а її характерною особливістю є пріоритетність екранної аудіовізуальної культури, синтетична єдність різнорідних знакових систем, швидкість трансформацій медіатехніки, зростання кількості ефектів впливу медіа на людину. Водночас спостерігаємо і появу нових форм неосвіченості, безграмотності як медіа безграмотності навіть у осіб, котрі на практичному рівні вміють користуватися новітньою технікою. Пріоритет практичної і захисної моделей медіаосвіти та її зацикленість на шкільній медіаосвіті як просвіті щодо масмедійних впливів є недостатніми для розвитку повноцінної системи медіаосвіти. Та на вітчизняних теренах ми спостерігаємо саме таку доміную, котра є демонстрацією відставання розвитку медіаосвіти. Це пов'язане і з тим, що у використовуваних у шкільній та університетській медіаосвіті моделях превалює інструментальне розуміння медіа. Як нами вже зазначалося у спеціально присвяченому цьому питанню дослідженні [6], превалювання такого підходу та оцінки медіа-машин лише як технічних «засобів для...» значно гальмує розвиток їх філософського осмислення. Однак покоління цифрових медіа породжує специфічну медіальність, тому актуальним і продуктивним (в тому числі і для розвитку медіаосвіти у вищій школі загалом і в технічних університетах зокрема) стає пошук орієнтирів для такого осмислення медіа та медіадосвіду сьогодення, що дозволить вийти за рамки розуміння новітніх медіа з позиції їхньої критики чи виявлення ризиків, породжуваних ними.

Досвід країн, де медіаосвіта присутня не одне десятиліття (Франції, Німеччини, Канади або США), засвідчує, що становлення медіаосвіти стартувало в горизонті медіакультури, де нові медіа ще не були настільки масово поширеними, в координатах інших особливостей гуманітарної освіти, в просторі іншого співвідношення окремих видів медіа (традиційних і нових) в медіадосвіді особистості. Проте ініціатива медіаосвітніх реформ і тоді належала не централізованим структурам міністерств освіти, а громадським організаціям й окремим прогресивним університетам, де потужно розвивалися міждисциплінарні студії медіа, техніки і технологій, відбувалися міжуніверситетські заходи, до яких залучалися як представники гуманітарного знання, так і професіонали інженерної, комп'ютерної, управлінської сфер. Не менш важливим було і є те, що науковці різних напрямів осмислення медіа, а не лише фахівці з педагогіки чи психології, брали і беруть активну участь у вивченні медіа в рамках медіаосвіти. Ми виходимо на питання не просто про необхідність медіаосвіти, її становлення або врахування її завдань в реформах у сфері освіти, а про медіаосвітні реформи як одне із важливих завдань сучасності, що постають перед українським соціумом. Говорити про сенс медіаосвіти в її ізоляції лише у рамках педагогічної і психологічної науки, методики і медіадидактики або як формального введення окремих курсів із відповідною назвою у зміст навчальних планів шкільної і вищої освіти означало б її спрощувати. На вітчизняних теренах, незважаючи на перелічені здобутки, в кращому разі помітне звуження медіаосвіти до її захисної моделі, у гіршому – медіаосвітні реформи просуваються за зразком практичної моделі медіаосвіти, котра зорієнтована не на вивчення медіа, а на оволодіння медіа як засобами, що в свою чергу формує той варіант медіакомпетенції, в рамках якої суб'єкт внаслідок невиробленої критичної автономії стає пасивним споживачем, оператором, учасником нових форм комунікації, який усвідомлює в кращому разі лише частину впливів медіа на нього. Особливо цим позначена вища освіта, в якій часто єдиним варіантом медіаосвітніх реформ стає формальна розробка дистанційних курсів, залучення до навчального процесу мультимедійних презентацій, проведення відео-конференцій, вебінарів і Інтернет-конференцій. Аналіз здобутків і проблем, які супроводжують розвиток медіаосвіти в Україні, вказує на те, що нині ми потребуємо як широкого громадського обговорення, так і розвитку соціального партнерства між системою освіти і громадськими організаціями, між вищою школою і науковими осередками, в тому числі і такими, які практикують філософське або міждисциплінарне вивчення розмаїття медіа. Медіаосвіта має всі шанси стати провідним напрямком діяльності

технічних вищих навчальних закладів, адже саме в них є перспективи розвитку міждисциплінарних досліджень медіа і медіаосвіти із філософською домінантою.

Таким чином можна зробити низку висновків та намітити перспективи подальших досліджень.

1. Розвиток нових медіа та їх співіснування із медіа попередніх століть відкривають небачені раніше перспективи для освіти, тому нині, як ніколи раніше, постає питання змісту, орієнтирів і специфіки освіти, потрібної особистості в мінливому і складному світі сучасної глобальної медіакультури. Становлення шкільної та університетської медіаосвіти в Україні пов'язане із медіаорієнтаційною функцією сучасної освіти, а повноцінне впровадження медіаосвіти у вітчизняну систему освіти загалом та в освітню діяльність сучасних технічних університетів є одним із найважливіших завдань української освіти майбутнього. Медіастудії, філософія медіа, філософія медіатехніки, теорії мас-медіа мають величезний медіаосвітній потенціал, а неінструментальне розуміння нових цифрових медіа повинне стати основою сучасного визначення університетської медіаосвіти, в рамках чого ми маємо говорити саме про філософське розуміння медіадосвіду і медіальність як прояви екзистенціальної специфіки людського існування. Тому формування медіаграмотності студентів і викладачів вищої школи і розвиток медіакомпетентності і критичного мислення студентів університетів виступають як найважливіші завдання сучасної медіаосвіти.

2. Медіаосвітні реформи на різних рівнях освіти дозволять в майбутньому розкрити потенціал різних філософських і гуманітарних дисциплін, котрі здатні дати студентам знання про неоднозначність впливів медіа, стати основою формування у них високого рівня медіакомпетентності, вироблення основ критичного мислення. Становлення медіаосвіти в Україні розвивається на вітчизняних теренах одночасно із розвитком філософського пізнання медіа, що відкриває і додаткові перспективи для реалізації освітніх реформ без непродуктивного розриву не лише між медіа і освітою, але й між освітою і наукою, як технічною, економічною, так і філософською.

3. Проведений аналіз відкриває перспективи виявлення медіаосвітнього потенціалу філософських і гуманітарних міждисциплінарних курсів, котрі читаються у Національному транспортному університеті на різних спеціальностях, з'ясування перспектив як впровадження елементів медіаосвіти із філософською і міждисциплінарною домінантою вивчення медіа під час підготовки бакалаврів і магістрів та під час підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, так і створення цілісної програми впровадження медіаосвіти, що є невід'ємним компонентом стратегії розвитку університету як навчального закладу майбутнього.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бакіров В. С., Стародубцева Л. В. Креативна модель медіаосвіти: експеримент Каразінського університету / Віль Савбанович Бакіров, Лидія Володимирівна Стародубцева // Педагогіка і психологія. – 2013. – № 2. – С. 29 – 38.
2. Батаева Е. В. Видимое общество. Теория и практика социальной визуалистики / Екатерина Викторовна Батаева. – Х. : ФЛП Лысенко И. Б., 2013. – 349 с.
3. Барішполець О. Т. Медіаосвіта: зарубіжний досвід / Олексій Трохимович Барішполець // Соціальна психологія. – 2008. – № 3. – С. 162 – 170.
4. Впровадження медіаосвіти у школах [Електронний ресурс] / Європейська дослідницька асоціація (2015) – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/vprovadzhennya_mediaosviti_u_shkolakh_rezultati_doslidzhennya
5. Доброносова Ю. Д. Коллизии и перспективы развития философских исследований медиа в украинском контексте / Юлия Дмитриевна Доброносова // Практична філософія. – 2013. – № 3. – С. 35–44.
6. Доброносова Ю. Д. Потенціал неінструментального розуміння новітніх цифрових медіа / Юлія Дмитрівна Доброносова // Практична філософія. – 2013. – № 4. – С. 32 – 41.
7. Довгаль С. А. Медіапростір як предмет соціально-філософського дослідження / Сергій Анатолійович Довгаль // Грані. – 2012. – № 3 (83). – С. 67 – 70.
8. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні Концепція впровадження медіаосвіти в Україні // Освіта. – 2010. – 7–14 липня. – С. 3–4.
9. Медіаосвіта в загальноосвітніх школах України: деякі висновки дослідження [Електронний ресурс] / Європейська дослідницька асоціація (2015) – Режим доступу: <http://eura.org.ua/?p=495>
10. Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарній агресії / Національний інститут стратегічних досліджень (2015) – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1795/>.

11. Найдьонова Л. А. Основні напрями і перші підсумки експериментального впровадження медіаосвіти на всеукраїнському рівні / Любов Антонівна Найдьонова // Медіаосвіта в Україні : наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. Збірник статей методологічного семінару. – К. : Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, 2013. – С. 63 – 78.

12. Онкович Г. В. Професійно орієнтована медіаосвіта у вищій школі / Ганна Володимирівна Онкович // Медіаосвіта в Україні : наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. Збірник статей методологічного семінару. – К. : Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, 2013. – С. 79 – 88.

13. Слюсаревський М. М. Медіаорієнтаційна функція освіти як відповідь на виклики інформаційної доби / Микола Миколайович Слюсаревський // Рідна школа. – 2013. – № 4/5. – С. 13–19.

14. Стецюра К.О. Соціально-філософська рефлексія феномену медіакультури та медіаосвіти / Катерина Олександрівна Стецюра // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. - К. : Політехніка, 2009. – № 2 (26). – С. 138–142.

15. Федоров А. В. Медиаобразование : вчера и сегодня / Александр Викторович Федоров. – М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2009. – 234 с.

16. Федоров, А. В., Онкович А. В., Левицкая А.А. Тенденции развития светского и теологического медиаобразования в России и за рубежом / Александр Викторович Федоров, Анна Владимировна Онкович, Анастасия Александровна Левицкая / под ред. проф. А. В. Федорова. – Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та имени А. П. Чехова, 2013. – 308 с.

17. Харлаш Л. М. Медіаосвіта як форма відкритої освіти: філософські засади / Людмила Михайлівна Харлаш // Гілея. – 2013. – Вип. 69. – С. 597–601.

18. Череповська Н. І. Медіаперцептивна комунікація: ресурси перегляду візуальних медіа текстів / Наталія Іванівна Череповська // Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К. : Видавництво «Фенікс», 2012. – Том 12. Психологія творчості. – Випуск 15. – Частина 1. – С. 407 – 416.

19. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world (2008/2129(INI)) [Електронний ресурс] / European Parliament (2008) – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef>

20. Razlogov, K., Fedorov, A. The currents state of mediaeducation in Russia in the context of word trends. / Кирилл Ємельєвич Разлогов, Александр Викторович Федоров. – Moscow : Russian Institute of Cultural Studies, 2013. – 102 p.

REFERENCES

1. Bakirov V. S., Starodubtseva L.V. Kreatyvna model' mediaosvity: eksperyment Karazins'koho universytetu [The creative media education model: Karazin Kharkiv National University's experiment]. Pedagogika i psykholohiya [Pedagogy and psychology], 2013, No 2, pp. 29 – 38 (Ukr)

2. Bataeva E. V. Vidimoe obschestvo. Teoriya i praktika sotsialnoy vizualistiki [Visible society. Theory and practice of social visualistics], Kharkiv, FLP Lyisenko I. P., 2013. 349 p. (Rus)

3. Baryshpolets' O. T. Mediaosvita: zarubizhnyy dosvid [Media education: foreign experience]. Sotsial'na psykholohiya [Social psychology], 2008, No 3, pp. 162 – 170 (Ukr)

4. Vprovadzhennya mediaosvity u shkolakh. [The implantation of media education in schools] [Virtual Resource]. Available at: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita> . Title from the screen. (Accessed 17 June 2015)

5. Dobronosova Yu. D. Kollyzyy u perspektyvy razvytyya fylosofskykh yssledovanyy medya v ukraynskom kontekste [Collisions and prospects of development of philosophical researches studies of media in the Ukrainian context] Praktychna filosofiya [Practical philosophy], 2013, No 3, pp. 35 – 44 (Rus)

6. Dobronosova Yu. D. Potentsial neinstrumental'noho rozumynnya novitnikh tsyfrovyykh media [Potential of the uninstrumental understanding of the new digital media] Praktychna filosofiya [Practical philosophy], 2013, No 4, pp. 32 – 41 (Ukr)

7. Dovhal' S. A. Mediaprostir yak predmet sotsial'no-filosofsk'koho doslidzhennya [Media space as an object of social-philosophical study] Hrani [Sides], 2012, No 3, pp. 67 – 70 (Ukr)

8. Kontseptsiya vprovadzhennya media-osvity v Ukrayini . [The concept of implantation of media education in Ukraine]. Osvita [Education], [7-14 July 2010, pp. 3–4 (Ukr)

9. Mediaosvita v zahal'noosvitnikh shkolakh Ukrayiny: deyaki vysnovky doslidzhennya [Media Education in schools Ukraine: some research findings] [Virtual Resource]. Available at:

- http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/vprovadzhennya_mediaosviti_u_shkolakh_rezultati_doslidzhennya. Title from the screen. (Accessed 28 May 2015)
10. Mediaosvita yak chynnyk pidvyshchennya yakosti osvity ta zasib protystoyannya humanitarniy ahresiyi. [Media education as a factor in improving the quality of education and means to counter the humanitarian aggression] [Virtual Resource]. Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1795>. (Accessed April 2015)
11. Nayd'onova, L. A. Osnovni napryamy i pershi pidsumky eksperymental'noho vprovadzhennya mediaosvity na vseukrayins'komu rivni [The main directions of the first results of the pilot implementation at the national level media education]. Mediaosvita v Ukrayini: naukova refleksiya vyklykiv, praktyk, perspektyv. Zbirnyk statey metodolohichnoho seminaru [Mediaeducation in Ukraine: scientific reflection challenges, practices and prospects. Collected papers of methodological seminar]. Kyiv, Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2013, pp.63–78 (Ukr)
12. Onkovych H. V. Profesiyno oriyentovana mediaosvita u vyshchiy shkoli [Professionally oriented media education in high school] Mediaosvita v Ukrayini: naukova refleksiya vyklykiv, praktyk, perspektyv. Zbirnyk statey metodolohichnoho seminaru [Mediaeducation in Ukraine: scientific reflection challenges, practices and prospects. Collected papers of methodological seminar]. Kyiv, Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2013, pp. 79 – 88 (Ukr)
13. Slyusarevs'kyy M. M. Mediaoriyentatsiyna funktsiya osvity yak vidpovid na vyklyky informatsiynoyi doby [Mediaorientation function of education as a response to the challenges of the information age] Ridna shkola [Mother School]. 2013, No 4–5, pp. 13 – 19 (Ukr)
14. Stetsyura K.O. Sotsial'no-filosofs'ka refleksiya fenomenu mediaku'tury ta mediaosvity [Social and philosophical reflection of phenomenon of media culture and media education] Visnyk natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrayiny «Kyivskyy politekhnichnyy instytut». Filosofiya. Psykholohiya. Pedahohika [Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute». Philosophy. Psychology. Pedagogy]. 2009, No 2, pp. 138–142 (Ukr)
15. Fedorov A. V. Medyaobrazovanye: vchera y sehodnya [Media education: yesterday and today], Moscow, ICOS UNESCO IFAP, 2009. 234 p. (Rus)
16. Fedorov A. V., Onkovich A. V., Levitskaya A. A. Tendentsii razvitiya svetskogo i teologicheskogo mediaobrazovaniya v Rossii i za rubezhem [Trends in the development of theological and secular media education in Russia and abroad]. Taganrog, Chekhov Taganrog State Pedagogical Institute, 2013. 308 p. (Rus)
17. Kharlash L. M. Mediaosvita yak forma vidkrytoyi osvity [Media education as a form of open education]. Gilea [Gilea], 2013, No 69, pp. 597–601 (Ukr)
18. Cherepovs'ka N. I. Mediapertseptyvna komunikatsiya: resursy perehlyadu vizual'nykh media tekstiv [Mediapertceptual communication: the resources of watching visual media texts] Aktual'ni problemy psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny [Actual problems of psychology: Proceedings of the Institute of Psychology named G. C. Kostyuk NAPS of Ukraine]. 2012, volume 12, issue 15, part 1, pp. 407 – 416 (Ukr)
19. European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital word (2008 / 2129 (INI) / European Parliament [Virtual Resource] Available at: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef> (Accessed 16 December 2008)
20. Razlogov K. E., Fedorov A. V. The currents state of mediaeducation in Russia in the context of word trends. Moscow, Russian Institute of Cultural Studies, 2013. 102 p.

РЕФЕРАТ

Доброносова Ю.Д. Медіаосвіта як продуктивний чинник розвитку вищої освіти в Україні / Ю.Д. Доброносова // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2016. – Вип. 3.

В роботі визначено медіаосвіту як важливий напрям сучасної вищої освіти в Україні та продуктивний чинник її розвитку, виявлено перспективи неінструментального розуміння нових цифрових медіа в університетській медіаосвіті.

Об'єкт дослідження – становлення медіаосвіти в Україні.

Мета роботи – аналіз становлення медіаосвіти в Україні та перспективи її розвитку у вищій школі в контексті медіаосвітніх реформ.

Методи дослідження – критичного дискурс-аналізу, ретроспективного і перспективного аналізу медіакультури і моделей медіаосвіти, методи соціо-культурної герменевтики.

На основі аналізу характерних тенденцій в українських медіаосвітніх експериментах, успішного досвіду українських шкіл медіаосвіти і медіатеорії, автор підкреслює продуктивні ідеї різних національних медіаосвітніх моделей і визначає цінні здобутки і чинники становлення університетської медіаосвіти. Мас-медіа і нові цифрові медіа представлено як креативний ресурс сучасної медіакультури, впровадження шкільної і університетської медіаосвіти описується як найголовніший чинник освітніх реформ як медіаосвітніх. У статті обґрунтовуються дві головні тези: по-перше, неінструментальне розуміння нових цифрових медіа і філософське розуміння медіадосвіду і медіальності як проявів екзистенціальної специфіки людського існування є основою сучасного визначення медіаосвіти; по-друге, сучасні медіадослідження є важливою частиною університетської філософської освіти професіоналів у галузі транспорту. Формування медіаграмотності і розвиток медіакомпетентності і критичного мислення студентів і викладачів університетів представлено як завдання медіаосвітніх реформ.

Результати дослідження можуть бути використані в медіафілософському дослідженні нових медіа, вітчизняної університетської медіаосвіти, органами державної влади і науково-освітніми закладами – в розвитку вітчизняної освітньої системи і медіаосвіти в сучасних технічних університетах.

Прогнозні припущення щодо об'єкту дослідження – пошук шляхів розвитку медіаосвіти та міждисциплінарних досліджень медіа в українських технічних університетах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: МЕДІАКУЛЬТУРА, МЕДІАОСВІТА, МЕДІАВПЛИВ, НОВІ МЕДІА, МЕДІАГРАМОТНІСТЬ, МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ.

ABSTRACT

Dobronosova Yu. D. Media education as a productive factor of development of higher education in Ukraine. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2016. Vol. 3.

This paper identifies the media education as an important direction of modern higher education in Ukraine and a productive factor of its development, discovers prospects of uninstrumental understanding of the new digital media in university media education.

The object of the study – the formation of media education in Ukraine.

The purpose of the study – the analysis of the formation of media education in Ukraine and prospects of its development in higher education in the context of media education reforms.

Methods of research – retrospective and prospective analysis of the media culture and models of media education, critical discourse analysis, methods of socio-cultural hermeneutics.

On the basis of analyzing the characteristic trends in the Ukrainian media education experiments, successful experience of Ukrainian schools of media education and media theory, author highlights productive ideas of different national media education models and identifies valuable achievements and factors of the formation of the university media education. Mass-media and new digital media is presented as a creative resource of modern media culture, the implantation of school and university media education is described as a main factor of the education reforms as a media education reforms. The article brings forth two main theses: firstly, the uninstrumental understanding of the new digital media and philosophical meaning of mediaexperience and mediality as manifestations of existential specific human being are a basis of modern definition of media education; secondly, modern media studies are an important part of university's philosophical education of professionals in transport branch. The formation of media literacy and development of the media competence and critical thinking of university's students and professors are presented as a task of media education reforms.

The results of research can be used in media philosophical research of new media, national university media education, by public authorities, academic and educational institutions in the development of the national education system and media education in the modern technical universities.

Forecast assumptions about the object of study – the search the ways of development of media education and interdisciplinary researches of media in Ukrainian technical universities.

KEY WORDS: MEDIA CULTURE, MEDIA EDUCATION, MEDIA IMPACT, NEW MEDIA, MEDIA LITERACY, MEDIA COMPETENCE.

РЕФЕРАТ

Доброносова Ю.Д. Медиаобразование как продуктивный фактор развития высшего образования в Украине / Ю.Д. Доброносова // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2016. – Вып. 3.

В работе медиаобразование определяется как важное направление современного образования в Украине и продуктивный фактор его развития, выявлено перспективы неинструментального понимания новых цифровых медиа в университетском медиаобразовании.

Объект исследования – становление медиаобразования в Украине.

Цель работы – анализ становления медиаобразования в Украине и перспективы его развития в высшей школе в контексте медиаобразовательных реформ.

Методы исследования – структурно-функционального анализа, критического дискурс-анализа, ретроспективного и перспективного анализа медиакультуры и моделей медиаобразования, методы социо-культурной герменевтики.

На основе анализа характерных тенденций в украинских медиаобразовательных экспериментах, успешного опыта украинских школ медиаобразования и медиа теории, автор подчеркивает продуктивные идеи разных отечественных медиаобразовательных моделей и определяет ценные достижения и факторы становления университетского медиаобразования. Масс-медиа и новые цифровые медиа представлено как креативный ресурс современной медиакультуры, внедрение школьного и университетского медиаобразования описывается как главный фактор образовательных реформ как медиаобразовательных. В статье обосновано два главных тезиса: во-первых, неинструментальное понимание новых цифровых медиа и философское понимание медиаопыта и медиальности как проявлений экзистенциальной специфики человеческого существования является основой современного определения медиаобразования; во-вторых, современные медиаисследования являются важной частью университетского философского образования профессионалов транспортной отрасли. Формирование медиаграмотности и развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов и преподавателей представлено как задание медиаобразовательных реформ.

Результаты исследования могут быть использованы в медиафилософском исследовании новых медиа, отечественного университетского медиаобразования, органами государственной власти и научно-образовательными учреждениями – в развитии отечественной образовательной системы и медиаобразования в современных технических университетах.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – поиск путей развития медиаобразования и междисциплинарных исследований медиа в украинских технических университетах.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: МЕДИАКУЛЬТУРА, МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ, МЕДИАВЛИЯНИЕ, НОВЫЕ МЕДИА, МЕДИАГРАМОТНОСТЬ, МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТЬ.

АВТОР:

Доброносова Ю.Д., кандидат філософських наук, Національний транспортний університет, доцент кафедри філософії та педагогіки, e-mail: ilajali@ ukr.net , тел. +380442805265, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 349.

AUTHOR:

Dobronosova Yu.D., Ph.D. (philosophy), National Transport University, associate professor, department of Philosophy and Pedagogy, e-mail: ilajali@ ukr.net, tel. +380442805265, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 349.

АВТОР:

Доброносова Ю.Д., кандидат философских наук, Национальный транспортный университет, доцент кафедры философии и педагогики, e-mail: ilajali@ ukr.net, тел. +380442805265, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 349.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Филипович Л.О., доктор філософських наук, професор, Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, завідувач відділом історії релігії та практичного релігієзнавства Відділення релігієзнавства, Київ, Україна.

Бакуліч О.О., кандидат технічних наук, професор, Національний транспортний університет, декан факультету менеджменту, логістики та туризму, Київ, Україна.

REVIEWERS:

Fylypovych L.O. Doctor of Philosophical Sciences, professor, G.S. Skovoroda Philosophy Institute of the Ukrainian National Academy of Sciences, head, department of history of religion and practical religious studies of the Religious Studies Department, Kyiv, Ukraine.

Bakulich O.O., Ph.D. (engineering), professor, National Transport University, dean, faculty of Management, Logistics and Tourism, Kyiv, Ukraine.